פנחס ר. וויס

אבן עזרא והקראים בהלכה

סוף [277]

ב מ ד ב ר

א', ב. „למשפחתם לבית אבותם, כי משפחת האם אינה קרויה משפחה". ולפ"ד הקראים [278], הוצרך לומר „לבית אבותם" אחרי שאמר „למשפחתם", לפי שמשפחת האם קרויה משפחה שנאמר [279] „ויהי נער מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה והוא לוי". וד"ז שאלה חשובה היא בדיני ירושה ע"ל, במדבר, כ"ד י"א.

ג"א. והזר. מבני לוי ואם הוא ישראל". ר"ל, שמובן מלת „זר" אינו החלטי, אך יחסי, ומתפרש לפי המקום והענין. והדגיש זאת בכל מקום שבאה מלה זאת בלי פירוש בצדה: שמות, כ"ט, ל"ג; ל', ט'; ויקרא, י', א'; כ"ב, ע'; במדבר, ג', ל"ח; י"ח, ד' ז'. וכ"ז נגד הקראים; עיין א"ע, שמות, ל', ל"ג, שיפת פירש „ואשר יתן ממנו על זר": על נכרי — כדי לדחות טענת רס"ג, שמשיחת מלכי ב"ד בשמן המשחה הוצרכה לקבלה [280]. וכן לענין יבום [281]: שהקראים אמרו, שמצותה באחד מבני המשפחה הרחוקים שאין היבמה אסורה עליהם משום ערוה, ולא באחי הבעל, והביאו ראיה מ„לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" — כלומר: לאיש שאינו מבני המשפחה כל עיקר; ומכלל לאו אתה שומע הן, ותהיה לאחד מבני המשפחה, ואם הוא מן הרחוקים שבהם. ועיין בתרגום הערבי לרס"ג, שנשמר מזה, ותרגם: לא תהיה אשת המת לאיש זר, חוץ [282] מן האחים".

ב', י'. עיין בדבור שלפנ"ז.

---

277 עיין מ ל י ל ה א' עמ' ל"ה—נ"ג (בראשית—שמות) מ ל י ל ה ב עמ' קכ"א—קל"ד (ויקרא).

278 עיין כ " ת (כ ת ר ת ו ר ה) לאהרן בן אליהו.

279 שופטים, י"ז, ז'. 280 ע"ל, שמות, י"ב, ל"ג.

281 ע"ל ויקרא, כ', י"ב; דברים, כ"ה, ה'.

282 במקום „החוצה"; ועיין במאמרי על תרגומו של רס"ג, אות מ"ד—מ"ה. וז"ל ענן ב ס ה " מ שלו (הוצאת הרכבי, ז כ ר ו ן ל ר א ש ו נ י ם, עמ' ק"ח): וקא אמא לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר לאודעך דלא תהוי אתתא דההוא מיתה לגברא דלאו בר משפחה הוא דקא דאיק ואמא החוצה לאיש זר לאודעך דעל מאן דזר

מ"ה—מ"ז. „ואת פדויי השלשה והשבעים והמאתים העודפים על הלויים מבכור בנ"י ולקחת חמשת חמשת שקלים לגלגלת. יש מכחישים אמרו מזה נלמוד כי פדיון כל בכור חמשת שקלים ואינה ראיה כי זאת מצוה בפני עצמה והאמת דברי קבלה". ע"ל, שמות, י"ב, י"ג, שהקראים אמרו, שלא רק פטר חמור, אך גם פטרי כל הבהמות הטמאות צריכים פדיון, שכבר נאמר „ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה" [283], „ואם בבהמה הטמאה ופדה כערכך" [284]. אולם בדרכי הפדיון של פטרי הבהמות הטמאות נחלקו: ענן [285] למד „חמור חמור" משבת; מה להלן כל בהמה טמאה בכלל, אף כאן כל בהמה טמאה בכלל — וא"כ פדיונם בשה. אולם יש מן הקראים שאמרו, שפטר חמור לבד, ופטרי שאר בהמות טמאות לבד — זה נפדה בשה, ואלה בערך [286], והנה, בבמדבר, י"ח, ט"ו—ט"ז, נאמר „אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים". וכתב א"ע שם: „ופדויו שב אל בכור האדם לבדו". נראה מזה, שהיו מי שאמרו, שהוא שב אל בכור הבהמה הטמאה. וכנראה, הביאו מזה ראיה, שבכור בהמה טמאה שונה מפטר חמור; שהרי זה פדיונו בשה, וזה פדיונו בה' שקלים. ופדיון בכור אדם, למדוהו מ„ולקחת חמשת שקלים לגלגלת". וא"ע השיב, שמפסוק זה אין ראיה, שאפשר שהוא מצוה לשעה, ולא לדורות.

ה', ז'. „וחמישיתו יוסף עליו. אם הוא מתודה מעצמו ואם יש עדים עליו יוסיף שני חמישיות". ר"ל, שמה שנאמר, בויקרא, ה', כ"ד „וחמישיתיו"— מיעוט רבים שנים — מדבר ביש עדים, וכאן, שנאמר „וחמישיתו", מדבר בהודאת עצמו [287]. ונראה, שזה היה הפירוש המוסכם אצל הקראים, עיין מ ב ח ר ו כ "ת, כאן, ובויקרא, ה', כ"ד.

ו', ג'. „ואחרים אמרו שכר ממש כל דבר שמשתכר האדם ממנו". עיין כ "ת, שהביא ראיה ממ"ש „חומץ יין וחומץ שכר", שהשכר אינו בא מן היין [288].

שם. „משרת... וי"א משקה מבושל". כידוע, רס"ג כתב ב ת פ ס י ר שלו, שמלה זו אינה מתפרשת כ"א מתוך לשון המשנה. והקראים, כמובן,

---

הוא ממשפחה קאים דבני משפחה קרובים מיקרו להדדי ולאו זרים דכתיב ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו.

283 במדבר, י"ח, ט"ו. 284 ויקרא, כ"ז, כ"ז.

285 עיין ס ה "מ לענן, הוצאת שכטר, עמ' ז'; ועיין א"ע, ויקרא, כ"ז, כ"ז.

286 זהו שיטתו של סהל בן מצליח, עיין מ ב ח ר, ויקרא, כ"ז, כ"ז; וע"ל, שמות, י"ב, י"ג. 287 עיין א"ע, ויקרא, ה', כ"ד.

288 ב ז כ ר ו ן ל ר א ש ו נ י ם, עמ' קמ"ב, העיר הרכבי ע"ד א"ע אלו: „למעלה (עמוד 21) ראינו כי ענן יפרש כן (מדי דמרויי דבר המשכר)". אבל באמת אין כאן ראיה, כי דברי ענן שם מוסבים על „שכר" הנאמר בביאת מקדש (ויקרא, י', ט') הכולל כל דבר המשכר גם לדחז"ל, עיין כריתות, י"ג ע"ב.

לא נחה דעתם מזה, ופירשוה מלשון הכתוב „אם לא שריתיך לטוב"[289], וע"פ הארמית „משרא קטרין"[290], בדרך קשה ורחוקה; עיין מ ב ח ר ו כ " ת כאן.

כ"א. „והמכחישים אמרו כי זאת הברכה (ר"ל, ברכת כהנים) היה הכהן מברך לכל מביא מנחה". לפ"ד חז"ל, ברכת כהנים האמורה כאן, היא נשיאת ידים האמורה בויקרא, ט', כ"ב „וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם". ומ"ש שם, בפסוק שלאח"ז „ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם" היא ברכה אחרת, שהוסיפוה משלהם. ולפי"ז, פרשת ברכת כהנים נאמרה לפני פרשת המלואים — אלא שאין מו"מ בתורה[291]. והנה, ענן, ב ס ה " מ שלו[292] דרש גז"ש: „שמי שמי" — נאמר כאן (במדבר, ו', כ"ז) „ושמו את שמי", ונאמר להלן (שמות, כ', כ"ד) „בכל מקום אשר אזכיר את שמי" — וכתב: „וכל בית כנישתא דמברכין בה כהנים לישראל כי חצר אהל מועד דאמיא". מזה נראה, שהוא לא היה בין המכחישים שהביא א"ע. ואפשר, שדעת המכחישים היא אותה השטה שהביאה ה מ ב ח ר בויקרא, ט', כ"ב, החולקת ואומרת, שנשיאת ידים האמורה באהרן אינה ברכת כהנים, אך ברכת שלומים, והיא היא הברכה שאמרה ביחד עם משה.

ז', מ"ח. „והמכחישים". עיין א"ע, שמות, מ' ו', ועמש"ל, ויקרא, ט', א', והרכבי, ב ז כ ר ו ן ל ר א ש ו נ י ם, עמ' קמ"ב, העיר ע"ד א"ע אלו: „כפי הנראה כונתו לענן והקראים" — ולא רמז על מה בנויה השערתו.

ט', י'. „רחוקה, אין לחפש כי כבר העתיקו חז"ל כמה היא הרחוקה". ואהרן בן אליהו ב כ "ת כאן, ו ב ג " ע, מ' ע"ב, כתב: „וכמה היא דרך רחוקה מה שה"כ אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה (יהושע, ג', ד') ומפני חלול המועד".

י', ו'. „וביום שמחתכם ובמועדיכם... רק המעתיקים פירשו וביום שמחתכם שבת". והקראים אמרו[293], ששבת נכללת ב„מועדיכם". וענין זה, ששבת נקראת „מועד", היה חשוב מאד לקראים. והוא, כי חז"ל דרשו עה"כ, בויקרא, כ"ג, ד', „אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם": אתם אפילו מועטים וכו'[294] — שקביעת המועדים נמסרה לב"ד. והקראים טענו ממה שפתח, בויקרא, כ"ג, ב—ג, ב„מועדי ה' אשר תקראו אתם", וסיים בשבת: „ששת ימים תעשה מלאכה" — אף דשבת קביעא וקיימא. וחז"ל נתנו טעם, למה

---

289 ירמי', ט"ו, י"א. 290 דניאל, י', י"ב.

291 עיין א"ע, במדבר, ז', א'; ורש"י ורמב"ן, ויקרא, ט', כ"ב.

292 ז כ ר ו ן ל ר א ש ו נ י ם, עמ' ל"ה; ועיין יפת, ב ל " ק וח"ב עמ' כ"ג: „ברכת כהנים כתובה בתורה וכו'.

293 עיין מ ב ח ר ו כ " ת כאן.

294 עיין ס פ ר א, לויקרא, כ"ג, ד'; ר"ה, כ"ה ע"א.

נזכרה שבת אצל המועדים[295]. אבל הקראים לא קבלוהו, ואמרו, ש„מועד" כולל גם שבת[296].

י״א, כ״ב. „וכל דגי הים יאסף להם... ומה נכבד דרש קדמונינו". לפ״ד חז״ל[297], „יאסף" הוא לשון כנוס וקבוץ, ואמרו: באסיפה בעלמא סגי. אבל לפ״ד הקראים, הוא מלשון „ויאסף אל עמיו", ופירושו: מיתה בידי אדם — והדג המת מאליו, נבלה ומטמא, כמו בהמה שמתה בלי שחיטה. ואמרו:[298] „אסיפה בדגים כשחיטה בבהמה בידי כשר וחכם ביראת אלהים". וסדר האסיפה, אינה בהכאה בכלים, אלא „באסיפה באויר העולם בלי דחיקה ודחיפה".

ט״ו, ט״ז. „ואין צורך להזכיר מה שקבלו קדמונינו ז״ל כי הן שתים חלה ותרומה ושיעורן". קשה להבין דבריו, כי חלה ותרומה שתיהן מפורשות בכתוב, וא״צ לקבלה. אולם, ממפרשי א״ע נראה, שהגירסא שלפניהם היתה „כי הן שתים חלות ושיעורן" — ורמז לחלת האור וחלת הכהן[299]. והקראים הביאו ראיה, מיחזקאל, מ״ד, ל׳ „וראשית עריסותיכם תתנו לכהן", שכל חלה לכהן — ובמקום שאין כהן, אוכלים כדרכם ופטורים מן החלה[300].

ל״ח—ל״ט. בסה״מ לענן[301] נראה, שציצית הן גדילים, ושצריכים עשיה לכתחילה. אולם, הקראים שאחרי ענן פירשו כפירוש הראשון שבא״ע, ואמרו שציצית הן חוטים היוצאם מן הארוגה; עיין א ש ה ״ כ, רמ״א, ל—ד; מ ב ח ר ו כ ״ ת כאן; ג ״ ע, ענן תפלה, פ״ו; א ״ א, ענין תפלה, פ״ז.

י״ח, ט״ו. ע״ל, דברים, י״ב, י״ז.

ט״ז. ע״ל, במדבר, ג׳, מ״ה—מ״ז.

י״ז. ע״ל, דברים, י״ב, י״ז.

י״ט, י״ג. ע״ל, במדבר.

כ״ה, ד׳. ע״ל, דברים.

כ״ז, ח. „ובן אין לו. הנה אות כי הבן יירש את אביו". ר״ל, ולא הבת עם הבן. וכנראה, הדגיש זאת נגד דעתו של יוסף הרואה, דל״ל מכלל הן אתה שומע לאו, ואומר: תירש הבת עם הבן[302]; ועיין בדבור הסמוך.

י״א. „לשארו הקרוב אליו. מכל המשפחה: וירש אותה. הנחלה וכבר פירשתי דרך חז״ל בפסוק לעם נכרי. ולדעת הנחלות אם יירש האב או האם את הבן ומה שתירש אשתו צריכים אנחנו לקבלה". הקראים התלוצצו

---

295 עיין ס פ ר א, לויקרא, כ״ג, ג׳.

296 עיין מ ב ח ר ו כ ״ ת, ויקרא, כ״ג, ב׳—ג׳. 297 חולין, כ״ז ע״ב.

298 א ש ה ״ כ, רל״ד, ת—רל״ה, ק; ועיין מ ב ח ר ו כ ״ ת כאן; ג ״ ע, ענין טומאה וטהרה, פ״ה; א ״ א, ענין שחיטה, פכ״ג.

299 חלה, פ״ד, מ״א. 300 עיין מ ב ח ר ו כ ״ ת כאן.

301 הרכבי, עמ׳ ז׳—י׳; שכטר, עמ׳ כ״ה—כ״ו.

302 ג ״ ע, דיני ירושה, פ״א; וכתב שם, שדוד בן בועז הנשיא ספר „שהיו אנשים רבים אשר זה היה דתם"; ועיין א ״ א, סדר ירושה, פ״ב.

על דחז"ל בענין „וירש אותה" 303. וא"ע השיב כדרכו, שאף שפשט הכתוב הוא, שהשאר הקרוב מכל המשפחה יירש הנחלה, ולא שהבעל יירש את אשתו הדין קבלה והכתוב אסמכתא. והוכיח נחיצות הקבלה מירושות הבנים והבעל, אשר לא נתפרשו בתורה. והקראים נבוכו בזה הרבה. דניאל אל קומסי הקיש משפט האבות בירושת בניהם, למשפט בן ובת בירושת אבותם: מה להלן — בת במקום בן נוטלת שליש 304. אף אם במקום אב תטול שליש 305. יוסף הרואה, שאמר: תירש הבת עם הבן בשוה — לפי שהאב חס על הנקבות כמו על הזכרים 306 — הורה, שהאם תירש בשוה עם האב בנחלת בנה, לפי שהיא גדלתו ונצטערה בעבורו 307. לוי בן יפת, שאמר אין לבת במקום בן כלום 308, לא הנחיל את האם כל עיקר 309. לפ"ד סהל בן מצליח, אב ואם יורשין בשוה 310 ונראה, שהלך בזה לשטתו, שפירש „ונתתם את נחלתו לאחיו": בין מן האב, בין מן האם 311; וא"כ, אם עצמה יורשת מק"ו 312. ואפשר, שזה ג"כ טעמו של יפת, שהנחיל את האב ואת האם בשוה 313, אף שלדעתו, אין לבת במקום בן כלום 314. ואם מת הבן בחיי אחד מן ההורים: יפת וסהל, שהנחילו את האב ואת האם בשוה, הורו, שהחי יקח חלקו, וחלק המת ליורשיו — בין שהאב קיים, בין שהאם קיימת 315. לוי בן יפת, שאמר אין לאם במקום אב כלום, החזיק בשטתו והורה, שאף במות הבן בחיי האם, תסוב ירושתו ליורשי האב 316. אולם, אהרן בן יוסף — אף כי הודה ללוי בן יפת, שאין לאם במקום אב כלום — הקיש מיתת הבן בחיי אמו, לירושת הבת במקום שאין בן, שיורשת הכל 317. דומה לזה, היא שטת יהודה הדסי 318, שלא חלק לאם במקום האב כלום, ובמות האב הורישה הכל — בין בנחלתו בין בנחלת הבן — ממה שמכרה נעמי את אשר לאלימלך ואשר למחלון וכליון 319. ובענין ירושת האשה; בנימין נהונדי עוד הודה לדחז"ל 320, אף נראה,

---

303 מ ב ח ר כאן; ג " ע, שם, פ"ה; א " א, שם, פ"ה.

304 למד זאת ממה שערכה של נקבה שליש מערכו של זכר; ג " ע, שם, פ"א; א " א, שם, פ"ב; קיצורים מתוך ספר העושר, ב ל ק ו ט י ק ד מ ו נ י ו ת, ח"ב, עמ' פ"ה; א ש ה " כ, רכ"ב, ה.

305 ג " ע, שם, פ"ד; א " א, שם. 306 ג " ע, שם, פ"א; א " א, שם.

307 א " א, שם, פ"ג. 308 א " א, שם, פ"ב.

309 ג " ע, שם פ"ד; א"א, שם, פ"ג 310 ג " ע, שם.

311 קיצורים מתוך ספר העושר, שם.

312 ג " ע, שם. 313 ג " ע, שם. 314 א " א, שם, פ"ב.

315 ג " ע, שם; א " א, שם, פ"ג. 316 ג " ע, שם; א " א, שם.

317 מ ב ח ר כאן; ועיין ג " ע, שם; ו א " א, שם.

318 א ש כ " ה, רנ"ב כ—ל; ג " ע, שם; א " א, שם.

319 רות, ד', ט'.

320 ס ה " מ לבנימין הנהאונד, ז כ ר ו ן ל ר א ש ו נ י ם, עמ' קע"ט.

שהשתמש בדרשתו של ר' ישמעאל (ב"ב, קי"א ע"ב): „ולא תסוב" ב"פ[321] — שהבעל יורש את אשתו. אבל לוי בן יפת חלק עליו ואמר, שאין הבעל יורש את אשתו אא"כ היו לו בנים ממנה[322], שאז הוא יורש מכחם. אולם, הקראים האחרונים לא חלקו, והורו, שאין הבעל יורש את אשתו כל עיקר[323].

כ"ח, ז'. „הסך נסך. ומן הפירוש נסמוך על דברי הקדמונים ז"ל". חז"ל למדו מכאן ניסוך המים[324]. והקראים לא הודו בניסוך המים; עיין דברי יפת, ב ל " ק ח"ב עמ' כ"ג: „האומרים במצות נסוך המים הוסיפו על מאמרו, הוא הדבר אשר ה' לא דברו". גם, עיין מ ב ח ר, שנחלקו הקראים על סדר ניסוך היין, ואמרו שהיה נשפך ע"ג המזבח.

ט"ז. „בארבעה עשר יום לחדש. ולא הזכיר בין הערבים גם זה חזוק למעתיקים אע"פ שאין להם צורך". ר"ל כי לדעת הקראים, שבין הערבים הוא בין השמשות[325], והוא ספק ט"ו, הי"ל לפרש ולא לסתום. — ו ב כ " ת תירץ, שבקדשים הלילה הולך אחרי היום.

כ"ד. „לא הזכיר עולת התנופה ואנו צריכים לקבלה". דבריו מוסבים עמ"ש למעלה[326], שהקראים פירשו „ממחרת השבת": ממחרת שבת בראשית. ועל הקושיא: איך נדע במחרתה של איזו שבת משבתות השנה הכתוב מדבר? השיב יהושע בן יהודה, שממה שסדרה התורה כאן, בפרשת פנחס, כל הימים שיש בהם קרבן, ולא הזכירה יום הנף, למדנו שהוא נכלל באחד מימי הפסח שנפרטו. וע"ז השיב א"ע, שא"כ היה הכתוב אומר: „על עולת התנופה", כאשר אמר בשבת: „על עולת התמיד".

כ"ו. כונתו להוכיח, שעולה האמורה כאן היא מלבד לחם התנופה והקרבנות שעמו, האמורים בפרשת אמור, וכי היא היא קרבן מוסף היום, ולא להיפך. והביא ראיה, ממה שמוספי שבת ור"ח וכל המועדים נפרטו כאן, ולא בפרשת אמור. והקראים, יש מהם שלמדו, ממה שלא נאמר כאן „והקרבתם אשה", כמו שנאמר בשאר המוספים, וממה שלא נאמר „מלבד לחם התנופה וקרבנותיו", שלחם התנופה והקרבנות שעמו הוא קרבן מוסף. ויש מהם שאמרו, שהעיקר להקריב עשרה קרבנות עם שתי הלחם — אם פר אחד ושני אילים וז' כבשים, כאמור בפרשת אמור, אם שני פרים ואיל אחד וז' כבשים, כאמור כאן. ושני הכבשים לשלמים, האמורים בפרשת אמור — מה שלא מצינו דוגמתם בשאר יו"ט, ולא נזכרו כאן — יש מהם אמרו: הוראת שעה היתה. ויש מהם אמרו, שעצרת יצאה מן הכלל, לפי שהיא תמיד אחרי

---

321 ג " ע, שם, פ"ה.
322 וע"ז מוסב „ולא תסוב"; עיין א ש ה " כ, רנ"ט, ו—ג; שס"ה, ו—ה; א " א. שם, פ"ה. 323 מ ב ח ר כאן; ג " ע, שם; א " א, שם.
324 תענית, ג' ע"א. 325 ע"ל, שמות, י"ב, ו'.
326 ויקרא, כ"ג, י"א.

חשבת, ולפי שאו"נ הותר בו, משא"כ בשאר יו"ט [327].

כ"ט, א' "יום תרועה. מצוה להריע". והקראים [328] לא הודו במצות תקיעת שופר בר"ה, ופירשו "יום תרועה", להריע בחצוצרות על הקרבן, או להרים קול בהלל ובשמחה, כמ"ש: "וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל" [329].

ל', ג'. "לא יחל דברו... ואיננו לשון מחילה". הקראים הרבו דברים נגד חז"ל בהיתר נדרים, ונגד דרשתם על "לא יחל" [330]. וא"ע הודה, שע"ד הפשט, אין "יחל" לשון מחילה — אך הדין קבלה והדרש אסמכתא. וטען על הקראים, כדרכו, שבלי קבלה איך נדע "מתי יהיה איש או מתי תהיה אשה". והקראים נבוכו בזה; י"א: י"ב שנים לזכר ולנקבה, וי"א: שער באיש, זשער ושדים באשה; אחרים אומרים: דם באשה וקרי באיש, וי"א, שהשעור משתנה, והוא תלוי בדעת, לא בשנים [331].

ל"א, כ"ג. "אך במי נדה". לפ"ד חז"ל [332], ליבון האמור כאן הוא להגעיל מבליעת איסור, והחיטוי ב"מי נדה" הוא טבילה במ' סאה, "מים שנדה טובלת בהם". וטבילה זו לא משום טומאה נגעו בה, אלא גזה"כ היא בכלים הנלקחים מן העכו"ם ואפילו חדשים. ולפ"ד הקראים, "מי נדה" הם מי אפר פרה, ובדיני טומאה הכתוב מדבר: כל כלי שתשמישו ע"י האור שנטמא — בין בידי עכו"ם, בין בידי ישראל — צריך ליבון להוציא מידי טמאתו. וראיתם, שיש ליבון להוציא מידי טומאה, מיחזקאל, כ"ד, י"א: "והעמידה על גחליה רקה למען תחם וחרה נחשתה ונתכה בתוכה טומאתה". וחוץ מליבון צריך גם ביאת מים — לא במי מקוה, רק רחיצה כל־שהיא. ואם נטמא במת צריך גם הזיה במי חטאת [333].

327 עיין א ש כ " ה, רכ"ד, נ'; ג " ע, ענין חג השבועות, פ"ח; א " א, חג השבועות, פ"ו; ועיין א"ע, ויקרא, כ"ג, י"ז.

328 א ש כ " ה, רכ"ה; מ ב ח ר, ו כ " ת כאן, ובויקרא, כ"ג, כ"ד; ג " ע, נ"ת ע"א; א " א, ע"ג ע"ב; ועיין גינצברג, ג נ ז י ש כ ט ר, ח"ב, עמ' תע"ט.

329 עזרא, ג', י"א.

330 עיין א ש ה " כ, קל"ט, ה—ו; ק"מ, כ—ד; מ ב ח ר ו כ " ת כאן; ג " ע, קע"ג ע"א; א " א, רכ"ז ע"ד.

331 עיין כ " ת כאן; ג " ע, קע"ב ע"ב; א " א, קנ"ז ע"ב. מענין, שאף שהקראים הראשונים (עיין א ש כ "" ה, קל"ו, צ—א) לא הודו בהיתר נדרים כל עיקר, ולמדו מ„כל היוצא מפיו", שנדרים ושבועות חלים אפילו לא היו פיו ולבו שוים — וכן הביאו ראיה משבועת הזקנים לגבעונים, ומנדר יפתח — הקראים האחרונים חזרו בהם, ואמרו (א " א, ענין שבועה, פט"ז), שחכם מתיר נדרי שוגגין ואונסין, גם פותחין בנולד ובחרטה. והביאו ראיה לזה, ממעשה דוד ואביגיל, ומיונתן שעבר על שבועת אביו. 332 ע"ז, ע"ה ע"ב.

333 א ש כ " ה, רפ"ד, י; מ ב ח ר כאן; ג " ע, ק"ז ע"ד; א " א, קכ"ה ע"ד.

ל״ג, ג׳. ע״ל, ויקרא, כ״ג, י״א.
ל״ו, ח׳. ע״ל, במדבר, כ״ז, י״א.

ד ב ר י ם

ו׳, ג. „ומה שהעתיקו קדמונינו ז״ל על קריאת שמע הוא האמת ואין צורך לחפש״. הדברים סתומים. ואפשר שרמז לדעת ראשוני הקראים, שאמרו שהתפלות צריכות להיות ממזמורי תהלים; עיין הרכבי, ב ז כ ר ו ן ל ר א ש ו נ י ם, עמ׳ כ׳, ועמ׳ קנח; וגינזברג, ג נ ז י ש כ ט ר, עמ׳ תל״ו; ועיין בדבור הבא.

ה׳. „והיו הדברים האלה. אמרו המכחישים על עשרת הדברות״. האחד בין מחברי הקראים שמפרש כן הוא בעל המבחר. ב א ש ה ״ כ לא נאמר דבר על ענין קריאת עשרת הדברות. ובסדר תפלה שלו[334] מזכיר פסוק ראשון של שמע בחלק התפלה הנקרא אצל הקראים „יחוד״ ו ב ג ״ ע[335] מזכירו ביחוד של ערב ובקר, וגם ב„קדושה״ של שתי התפלות. ו ב א ״ א[336] מחייב בקריאת שמע ממש — שמע והיה אם שמוע — בערב ובבקר, משום שנאמר „בשכבך ובקומך״, וגם להוסיף פרשת ציצית. ולענין כתיבת המזוזה, כבר העיר הרכבי[337], שראשוני הקראים כלם מפרשים דברי הכתוב „וכתבתם על מזוזות ביתך״ ע״ד משל, וע״כ שער, שבעל הדעה שאליו רמז א״ע היא ענן. אולם ב כ ת ר ש ם ט ו ב, עמ׳ תר״מ, סי׳ תשנד כתב, שהקראים (שבמצרים?) חוקקים פרשת שמע על אבן שבמזוזה.

ז׳. „והמעתיקים העתיקו זמן ק״ש״. כנראה, התכוון נגד הקראים, שנבוכו בשאלת זמני התפלה: י״א, שהם שנים, שנאמר[338] „להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות״, וי״א: שלשה, שנאמר[339] „ערב ובקר וצהרים אשיחה״, וי״א: ארבעה, ומוסיפים חצות, כמ״ש[340] „חצות לילה אקום להודות״, וי״א: שבעה, ומוסיפים ג׳ אשמורות, שנאמר[341] „באשמורת אהגה בך״[342].

ח״. ע״ל שמות, י״ג, ט׳.

י׳, א׳. ו ב מ ב ח ר חלק על א״ע, וכתב שדעת רוב המפרשים היא, שארון שעשה בצלאל הוא לבד מזה שעשה משה. גם הסכימו שמשה התענה ק״כ יום, לא שמונים כדעת א״ע.

י״ב, ט״ו. ע״ל ויקרא, ז׳ כ׳.

י״ז. הרכבי, ב ז כ ״ ל, עמ׳ קמ״ה, הערה ט״ז, חשב, שא״ע בדברו על

---

334 א ש כ ״ ה, ט״ו, ז׳. 335 ע״ג ע״ד. 336 ק״ה ע״א.
337 ז כ ר ו ן ל ר א ש ו נ י ם, עמ׳ קמ״ב, הערה י״ב.
338 תהלים, צ״ב, ג׳. 339 שם, נ״ה, י״ח. 340 שם, קי״ט, ס״ב.
341 שם, ס״ג, ז׳. 342 עיין ג ״ ע, ס״ט ע״ב; א ״ א, ענין תפלה, פ״ב.

בכור עדר התכוון לבכור אב, והיא שטתו של ענן שחלק בין בכור אב לבכור אם. אולם, עיין מש"ל, שמות כ"ג, ו', שבכור עדר היא בהמה הנולדת ראשונה בכל העדר, בכל שנה.

כ"ז. עמש"ל, שמות, כ"ג, ו'.

י"ג, י'. ר"ל, שלפ"ד חז"ל מכמינים לו עדים [343]. והקראים למדו ממ"ש "ידך תהיה בו בראשונה", כי הניסת עצמו הוא אחד מן העדים, כמ"ש [344] "יד העדים תהיה בו בראשונה". — ואי משום קורבה? י"א: גזה"כ היא בעדות זו שהקרובים כשרים בה, וי"א, שהקרובים פסולים לזכות ולא לחובה [345].

ט"ו. וז"ל ה מ ב ח ר: "ודרשת — שלא יהיו העדים זוממין. וחקרת — במעשה באיכותו. ושאלת — באיזה זמן נהיה זה המעשה, עד שמצאת דברי העדים שווין".

י"ד, ה'. ע"ל, ויקרא, י"א, כ"ט.

כ"ב ע"ל, דברים, י"ד, כ"ח.

כ"ח. "מקצה שלש שנים. זה מעשר שלישי". ר"ל כדחז"ל, שבשנה הג' בטל מעשר שני ובא מעשר עני במקומו. והקראים נחלקו: יש שלא הודו רק במעשר ראשון, ואמרו ש"עשר תעשר", האמור כאן, הוא המעשר הנזכר בבמדבר, י"ח, כ"א "ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל". אולם, יש מהם שטענו, ש"עשר תעשר", המוסב רק על "דגן תירוש ויצהר", ע"כ שונה הוא מ"כל מעשר" [346], שכולל כל המינים, והחליטו שהוא נוסף על מעשר הלויים, והוא "מעשר שני" — נוהג בכל מין ומין, ובכל שנה ושנה, ונאכל לבעלים. ובשנה השלישית, שנקראה "שנת המעשר", נוסף עוד מעשר שלישי — והוא לעניים [347].

ט"ו, י"ז. עמש"ל, שמות, כ"א, ב'.

כ'. ע"ל, דברים, י"ב, י"ז.

כ"ב. עיין מ ב ח ר: "י"א הכהן. והנכון הבעל אך יפדנו בערכו ובתוספות החומש ואם לא הזכיר הכתוב נקיש אותו בבהמה הטמאה".

ט"ז א'. "והמכחישים". עיין בהערת הרכבי, ב ז כ ר ו ן ל ר א ש ו נ י ם, עמ' קמ"ג, שזה היא דעת ענן; ועמש"ל, שמות, י"ב, ב.

ב'. "י"א כי במצרים אמר כבש וכו'". זאת היתה דעתם של ראשוני

---

343 סנהדרין, ס"ז ע"א. 344 דברים, י"ז, ז'.

345 עיין מ ב ח ר כאן; ג"ע, קצ"ד ע"א; וע"ל, דברים, כ"א, י"ח.

346 עיין גם ויקרא, כ"ז, ל'.

347 עיין מ ב ח ר ו כ"ת, כאן. ובדברים, כ"ו, י"ב; ועיין רוזנטהל, בספרו "על ההמשך וכו' של המשנה", עמ' נ"ה, שהדעה, שבשנה הג' ישנם ג' מעשרות, שטה צדוקית ישנה היא.

הקראים. אולם ב א ש כ " ה, ר"ב, פ—ץ, למד ממה שנאמר בפסח יאשיהו [348] "וירם יאשיהו לפני העם צאן כבשים ובני עזים הכל לפסחים", שאין הפסח בא אלא מן הצאן — ופירש "צאן ובקר": צאן — לפסח, ובקר — לשלמים; וכ"כ ה מ ב ח ר, וכ"פ ב ג " ע, ל"ז ע"ג, ו ב א " א, נ"ד ע"ג.

ז'. מש"כ בשם המכחישים, לא נמצא בספרי הקראים שבדפוס — ואדרבה, הם ג"כ משתמשים באותה ראיה שהביא א"ע, שממה שנאמרו בשלמה ב' שלוחים מוכח שבשלוח הראשון, "לאהליהם", שהיה בי"ט, לא הלכו העם לארצם, כ"א לאהליהם בתוך ירושלים; וא"כ, "והלכת לאהליך" שבכאן, ג"כ פירושו: תוך התחום. אולם, הפירוש שהביא בשם הי"א הוא הוא דעת הקראים. ולמדו מזה שהפסח אינו נאכל חוץ מן הקלעים; ובעליו לנים כל הלילה במקום אכילתו, ובבקר פונים לאהליהם שתקעו להם סביבות ירושלים, תוך התחום, ואחר חגיגת ז' ימים נפטרים לביתם ולארצם [349].

ח'. "ששת ימים. אמרו הקדמונים מהחל חרמש". כלומר: ששה מן החדש ושבעה מן הישן. והקראים נחלקו ע"ז — כי לפ"ד העומר נקרב ממחרת שבת בראשית — ואמרו, שלא הפסיק הכתוב בין "ששת ימים" ל"יום השביעי" אלא לאסרו במלאכה [350].

שם. "ולא אמר כל מלאכה". ע"ל שמות, י"ב, ט"ז.

י"ז, ו'. "או שלשה עדים מקבלים עדות שנים על דעת הגאון". כבר כתב הרמב"ן, שדעת הגאון היא נגד ההלכה — וכנראה, נכנס רס"ג בדחקים כדי שלא להעמיד חכתוב בזו ואצ"ל זו ונתכוון בזה לחזק דעת חז"ל, ש"יום או יומים" הכתוב בעבד, "יום": שלם מע"ל, ו"יומים": פחות מ"יום" — מקצת יום זה ומקצת יום שלפניו [351]. והקראים נחלקו ע"ז: יש מהם שפירשו ב' היתורים, "יום או יומים", ו"נקום ינקם", שאם קם העבד יומים לא יקום האדון כלל, ואם קם יום יקום קצת, ואם מת תומ"י ינקם נקמה גדולה [352]; ויש מהם שאמרו, שדברה תורה בלשון זו ואצ"ל זו, וראיתם מ"עפ"י שנים עדים או שלשה עדים". והקשו ע " פ רס"ג, כי "עדים" ולא קבלת עדים כתיב. וא"ע השיב עליהם כדרכו: אם נרדוף אחרי הכתוב "הנה לא פורש בתורה אם תקובל עדות השאר והאשה ועדות אויב המת".

---

348 דה"ב, ל"ה, ז'.

349 עיין מ ב ח ר ו כ " ת כאן; ג " ע, ענין פסח, פ"ג; א " א, ענין פסח פ"ז.

350 מ ב ח ר ו כ " ת כאן; ג " ע, י"ז ע"ב, נ"א ע"ב; א " א, ס"ה ע"א, ס"ו ע"ג.

351 עיין מלבי"ם ב ה ת ו ר ה ו ה מ צ ו ה, שמות כ"א, כ"א; וגם הקראים מביאים שטת חז"ל ש"ביומים" אין צריכים מע"ל, עיין ג " ע, ק"פ ע"ג.

352 עיין א"ע, שמות, כ"א, כ"א.

והקראים גששו באפלה בשאלות אלו: לענין עדות השאר, הם נתנו עדיהם מבן סורר ומורה — שלפי דעתם נהרג עפ"י אביו ואמו בלא עדים[353] — וממסית, שנהרג לפי דעתם ע"פ עדות האח הניסת[354]. וכלל אמרו, שנאמנות העדים, אם לזכות ואם לחובה, לא בקרבות ורחיקות תלויה, אלא בראות עיני הדינים[356], ולענין עדות האשה; יש מהם שפסלוה, מפני שנאמר "ע"פ שנים עדים" — בלשון זכר; אולם, לוי בן יפת טען ממה שנאמר "עדים", ולא נאמר "אנשים", שעדות אשה כשרה. ואחרים מהם הביאו לזה ראיה ממוציא שם רע — שנדונית לפי דעתם על חסרון בתוליה, ובדיקה כזו לא תתכן כ"א ע"י נשים — ומנאמנות האשה בעניני טומאה וטהרה[357]. ונאמנות האויב, נראה שבפלוגתה היא שנויה: לפ"ד האומרים שהקרובים כשרים לזכות, עדות אויב כשרה בין לזכות ובין לחובה, ולפ"ד האומרים שעדות קרובים כשרה לחובה ולא לזכות, עדות אויב כשרה לזכות ולא לחובה[358].

כ"א, י"א. "אשת. כבר דרשוהו חז"ל". ר"ל: אפילו אשת איש. והקראים אמרו: יש אישות לגוי: (א) ממה שאמר "אשר ינאף את אשת רעהו"[359] — יאמר אשת איש ולא יאמר אשת רעהו? אילו נאמר אשת איש, הייתי אומר אפילו ארוסתו של גוי, ת"ל "אשת רעהו" שארוסתו מותרת ונשואתו אסורה[360], (ב) ממ"ש ביוסף[361] "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים באשר את אשתו"[362]. והוכיחו שבבתולה הכתוב מדבר כאן: (א) ממ"ש "ובכתה את אביה ואת אמה", ולא נזכר בעלה, (ב) ממ"ש[363] "וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר" — כי לפי דעתם במלחמת מצוה הכתוב מדבר כאן[364].

י"ג. "וחז"ל אמרו עד ג' חדשים". והקראים, כמובן, לא יכלו להודות בדרש זה, כי לפי דעתם בבתולה הכתוב מדבר, כאשר כתבתי בדבור הקודם; ועוד הקשו על חז"ל: איך התירו ביאה ראשונה לפני כלות ימי ההבחנה[365].

י"ח. "ודברי הקבלה אמת". כנראה, רמז בזה לדחז"ל, שבן סורר ומורה נהרג עפ"י עדים שמעידים על מעשיו, ולא עפ"י עדות אבותיו — וזה נגד דעת הקראים, ע"ל, דברים, י"ז, ו'.

כ"ב—כ"ג. תפס דעת הרבים, שאינו נתלה רק המגדף והעע"ז. והקראים הקשו — בין למ"ד זה, בין למ"ד "כל הנסקלין נתלין" — מ"והוקע אותם נגד

---

353 עיין מ ב ח ר, דברים, כ"ד, ט"ז.
354 עמש"ל, דברים, י"ג, מ'. 355 א ש כ " ה, שס"א, ק—ס.
356 ג " ע, קצ"ד ע"א.
357 א ש ה " כ, שס"א, ל; ג " ע, קצ"ד ע"א; ועמש"ל, שמות, כ"ב, כ"ה.
358 עיין א ש כ " ה, שס"א, ק—ס. 359 ויקרא, כ' י'.
360 עיין א " א, ק"ס ע"ב וע"ג; ו מ ב ח ר שם.
361 בראשית, ל"ט, ט'. 362 ג " ע, קמ"ז ע"ג. 363 במדבר, לא, י"ח.
364 א ש ה " כ, רפ"א, ח—ו; מ ב ח ר כאן. 365 עיין מ ב ח ר.

השמש", האמור בנצמדים לבעל פעור[366] שלדעתם פירושו "שיחפור בארץ ויכניסום עד חצי גופם"[367] — ולא תליה. וע"ד חז"ל שאמרו: "הוקעה זו תליה"[368], הקשו ממה שנאמר בגבעונים "והוקענים", ולא נקברו מתחלת קציר שעורים עד עת ניתך עליהם מים מן השמים[369]. — ולפ"ד הקראים "ותלית": רשות, ונעשית בכל המומתין ברצון ב"ד[370].

כ"ב, ח'. הנופל. נקרא ע"ש סופו". ע"ל, בראשית, כ"ה, כ"ב.

י"ב. עמש"ל, במדבר, ט"ו, ל"ח—ל"ט.

י"ג. "נסמכה הפרשה לדעת המכחישים בעבור תכסה בה". ר"ל, שלפ"ד הקראים פרשת גדילים ופרשת מוצש"ר שתיהן מדברות בכסות לילה: "כסותך אשר תכסה בה", הנאמר בגדילים שהוא מצוה בפ"ע בלילה, "ופרשו השמלה", הנאמר במוש"ר, שהוא לפי דעתם "שמלה ממש" — וסתמה כסות לילה; ועיין בדבור שלאח"ז.

כ"א. "ומעתיקי הדת בארו היטב" — ר"ל, שאמרו: יחוורו הדברים כשמלה[371] — ואין הדבר מתברר כ"א בעדים. וכנראה, רמז לשטת הקראים, שאמרו "ופרשו השמלה": דברים ככתבם, ושמלה עצמה ראיה, ונהרגת מספק שמא כשהיא ארוסה זנתה. אולם, יש מן הקראים שחשבו, שאפילו פנויה שזנתה במיתה; וכל הקראים שוים בבת כהן פנויה שזנתה שהיא במיתה[372].

כ"ד. "הנה הכתוב קרא המאורסה אשת רעהו ולא נוכל לדעת האריסות כ"א בדברי קבלה". כבר ראינו למעלה[373], כי א"ע סתר דעתו של בנימין נהונדי, שלמד ממה שנאמר בגט "כי יקח איש אשה ובעלה"[374], שהארוסה אינה צריכה גט, וכאן טען להקראים שחלקו על בנימין והודו שהארוסה אשת איש היא[375]: סדר האירוסין מנין להם, הרי לא נתפרש בתורה. והקראים נסתבכו בשאלה זו: בנימין נהונדי אמר, שאשה נקנית בחמשה דרכים: באריזה, בלקיחה, במוהר, בברית ובעדים. יאשיהו הנשיא אמר — בששה דרכים: במוהר, בעדים, בכתב, בביאה, בקדושין ובקנין. ובא יהודה הדסי ונמשך אחרי יאשיהו, אך תחת קדושין וקנין הכניס אירוסין ובריתת, אך שאר הקראים, כגון: יפת, לוי בן יפת, יוסף הרואה, יהושע בן יהודה, אהרן בן יוסף, אהרן בן אליהו ואליהו בשייצי, הסכימו, שהאשה נקנית בשלשה דרכים: במוהר, בכתב

---

366 במדבר, כ"ה, ד'.
367 עיין מ ב ח ר, במדבר, כ"ה, ד'. 368 סנהדרין ל"ד ע"ב.
369 שמו"ב, כ"א, ט'. 370 עיין מ ב ח ר כאן.
371 כתובות, מ"ו ע"א.
372 עיין א ש כ " ה, ש"ל, ל; שס"ה, ד; שס"ו, ח—ט; מ ב ח ר כאן, ובויקרא, כ"א, ט', ובהגהות ט י ר ת כ ס ף, שם.
373 שמות, כ"ב, ט"ו. 374 דברים, כ"ד, א'.
375 ג " ע, ק"נ ע"ג; א " א, קנ"ו ע"ב.

ובביאה[376]. ומאמר זה, אף שדומה הוא למה שאמרו חז"ל „האשה נקנית בשלשה דרכים.. בכסף ובשטר, ובביאה" בצורתו, שונה הוא ממנו בתכנו ובמובנו. לפ"ד חז"ל, כל אחד מג' הדרכים קונה בפ"ע, והקראים הצריכו ג' הדרכים יחד[377], „מוהר" זה „כסף" — והסכימו כל הקראים, שהאירוסין הם ע"י נתינת דבר, כי כן אמר דוד „אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים"[378]. אולם, נחלקו בשיעור הנתינה: י"א, ששעורה חמשים שקלים, כאשר מצינו באונס ומפתה. וי"א, שזה שעורה למטה, אבל למעלה אין לה שעור. וי"א, שאין לה שעור, לא למעלה ולא למטה[379], „כתב", זה „שטר" — ואינו קנין בפ"ע, כ"א זכרון דברים, שפב"פ קדש את פב"פ „במוהר בכתב ובביאה כדת משה וישראל"[380]. ו„ביאה", בלשון הקראים, היא „ביאה בברית" — כלומר: הסכמת שני הצדדים[381].

כ"ג, ב'. „וכן עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית והעד הנאמן רות". והקראים טענו: (א) „כי בכל אסורי לאוין אחד זכרים ואחד נקבות"[382], (ב) כי ממה שנאמר בשלמה, כי אהב מואביות ועמוניות „מן הגויים אשר אמר ה' אל בנ"י לא תבואו בהם והם לא יבואו בכם"[383], נראה שגם הנקבות נאסרו, לכן פירשו „לא יבא עמוני ומואבי", שלא להביאם בברית כדי להתחתן בהם, כי שתי אומות הללו אינן מתגירות בשלימות — אבל אם נתגירו מעצמן, ומחשבתן נכרת מתוך מעשיהן, כמעשה רות המואביה, מותר להתחתן בהן[384].

ג'. „ואחרים אמרו כי הוא שם גוי". שטה זו נזכרה ב מ ב ח ר כאן.

י"ב, ע"ל, שמות, י"ב, ו'; במדבר, כ"ח, ט"ז.

ט"ז. „מעם אדוניו", ע"ל שמות, כ"א, ב'.

שם. „ומעתיקי הדת אמרו כי הקדש הוא הנשכב". והקראים אמרו, כי מהיקש קדש לקדשה נלמוד, כי מעשה קדש יש לו היתר אם אינו דרך זנות.

אך נחלקו בביאורו: יש מהם אמרו[385], שקדש הוא „המשדכן למעשה זנות". וי"א: זה המיחד לו אשה לזמן, עד שאם תתעבר תדע למי היא הרה — ודבר זה אסור ב„בנות ישראל" וב„בני ישראל", ומותר בגר, כאשר מצינו

---

376 עיין ג"ע, קמ"ד ע"ד; א"א, קנ"ה ע"ד.
377 ג"ע, ק"נ ע"ג. 378 שמו"ב, ג', י"ד.
379 עיין ג"ע, סדר נשים, פ"ב; א"א, קנ"ו ע"א.
380 ג"ע, קנ"ז ע"ג.
381 עיין ג"ע, סדר נשים, פ"ב—פ"ו; א"א, סדר נשים, פ"א; וע"ל, שמות, כ"ב, ט"ו. 382 א"א, קנ"ח ע"ג. 383 מל"א, י"א, ו'.
384 א ש כ"ה, שכ"ג, כ—ז; ג"ע, קמ"ו ע"ב; א"א, שם.
385 עיין מ ב ח ר כאן.

בעבד עברי, שרבו מוסר לו שפחה[386]. וזנות האסורה בין לגרים בין לישראל היא הבא על המופקרת, שבניה „ממזרים", לפי שאין מכירים אבותיהם וגם נמצא אב נושא בתו וכו'[387]. ומ"ש א"ע ש„קדש" הוא כמעשה ארץ מצרים, ה מ ב ח ר מביא פירוש כיו"ב בשם „שמעתי מחכם אחד".

כ'. „יש הפרש בין תשך לתשיך". ר"ל, שההפעיל יוצא לשני פעילים, והוא אזהרה ללוה, שלא יגרום שהמלוה ישוך אותו: והקראים חלקו ע"ז ואמרו: „לא תשיך" אזהרה למלוה, ו„את כספך לא תתן לו בנשך" — אזהרה ללוה[388].

כ"ה. „לבצור". עיין בדבור הסמוך.

כ"ו. „בקמת רעך. לקצור". זה כדחז"ל, שאמרו: בפועל הכתוב מדבר[389], ועמ"ש „ובעבור תניף אמרו המכחישים כי כן לעוברי דרכים", העיר הרכבי[390]: „כונתו על פי ההשערה לענן והקראים. אמנם דבריו אינם ברורים". ול"נ שר"ל, שהקראים טענו[391]: אי בפועל, איך כתבה התורה „וחרמש לא תניף על קמת רעך", הלא זהו עיקר מלאכת הפועל, ורס"ג הוסיף מלה ותרגם: לא תניף לנפשך"[392].

כ"ד, א' „והטעם או מצא בה". ובן תרגם רס"ג — וכ"ז להוציא מלבם של קראים, שאמרו: לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר[393].

ה'. „אשה חדשה. י"א בתולה". ז"ד הקראים, ולמדוה מ„ושמח את אשתו" — שאלמנה וגרושה כבר שמחה בעלה הראשון[394].

ו'. „לא יחבול רחים ורכב. אמרו המכחישים". ז"א, הקראים[395], כי הקשה להם; (א) מדוע לא נאמר „לא יחבול א י ש", (ב) מה ענין חבילת „רחים" מ מ ש אצל „ושמח את אשתו", לכן פירשו הכתוב בדרך משל במורד ומורדת: „רחים", זה האשה, ו„רכב", זה האיש — לא ימנע האיש תשמישו מן האשה, וכן האשה לא תמנע עצמה מבעלה. וע"ל, שמות, כ"א, י', שהקראים נלאו למצא מצות עונה מפורשת בתורה; אפשר שגם זאת גרמה להם ליכנס בדחקים אלו.

ט. „למרים. הנה ראיה על דרש אל תקרי מצורע אלא מוציא שם רע".

---

386 עמש"כ לעיל, שמות, כ"א, ב', שלפ"ד הקראים, „עבד עברי" זה עבד נר.
387 עיין א ש כ " ה, רע"ח, ל—צ; א " א, קנ"ח ע"ד.
388 עיין מ ב ח ר וכ " ת כאן; ג " ע, קפ"ו ע"ג.
389 ב"מ, פ"ז ע"ב. 390 ז כ ר ו ן ל ר א ש ו נ י ם, עמ' קמ"ג, הערה י"א.
391 עיין א ש ה " כ, שמ"ג, ה.
393 עיין א ש כ "ה, שס"ו, ט; מ ב ח ר וכ " ת כאן; ג" ע, קנ"ד ע"ד; א"א, קס"ג ע"ב.
394 עיין מ ב ח ר וכ " ת כאן.
395 עיין בדברי לוי בן יפת, ב ז כ ר ו ן ל ר א ש ו נ י ם, עמ' קל"ד—קל"ח.

הקראים לגלגו על דרשות „אל תקרי", כי רבים מהדינים שבין הרבנים והקראים תלויים בדרשות אלה, כמו, „א"ת אותם אלא אתם", בקביעת המועדים עפ"י ב"ד, א"ת עפ"י התורה אלא על פה", ויהודה הדסי הביא דגמאות אלה ושפך כאש חמתו וסיים „יסכר פי דוברי שקר תאלמנה שפתי שקר וגו' וינקם מהם האל" [396].

כ"ה, ב'. והקראים הסכימו, ש„ארבעים" הוא שעור העליון, וב„כדי רשעתו" נחלקו: י"א, שיש ביד השופט למעט ולהוסיף במספר ההכאות, וי"א שבידו לעשותן גדולות וקטנות [397] — והן הן ב' השטות שהביאן א"ע.

ד. „בי"ת בדישו אמרו המכחישים שהוא קודם דישה". ר"ל, הקראים. והביאו ראיה מזה, שבי"ת „לא תבערו אש.. „ב"יום השבת" פירושו: קודם השבת, ואסרו להדליק נר מע"ש לשבת [398].

ה'. „כי ישבו אחים יחדיו. גם הם (ר"ל המכחישים הנזכרים למעלה) אמרו כי אינם אחים ממש כי אם קרובים". ז"ד הקראים [399], ש„אחים" הנאמר ביבום היא כמו „אנשים א ח י ם אנחנו" — כי באשת אח כבר נאמר „ערות אשת אחיך לא תגלה" — ומלת „יחדו" היא כמו „שבת אחים גם י ח ד " והראיה, שיבום אינו באשת אח, היא מבועז שיבם את רות, וממ"ש „ויבמה", שמראה שעד עכשיו לא היתה יבמתו, וממ"ש באונן שיבם את אשת אחיו אין סתירה, כי אין למדין מלפני הדבור, וא"ע השיב: (א) שבבועז לא נאמר „יבום", אך „גאולה", (ב) שנאמר „ויבם" בתמר, אף שהיתה יבמת אונן מכבר, (ג) אפילו דברים שלא נאסר עשיתם רק לאחר מ"ת, רשאים היו לנהג בהם איסור אף קודם מ"ת, ולמה נאמר באונן, שעשה כן, „וירע בעיני ה' " [400].

שם. „לאיש זר. פירוש החוצה". כלומר: „איש זר" הוא פירושו של „החוצה", — וכנראה, התכוון בזה להוציא מדעתו של בנימין נהונדי [401] שאמר: מצות יבום באריסת האח, ולא בנשיאתו, ופירש „אשת המת החוצה": אשת המת שעומדת בחוץ, ולא נכנסה עדין לרשות הבעל — וזה כפירוש השומרונים [402] — והחזיק בשטתו, שהארוסה איננה אשת איש [403].

---

396 א ש כ " ה , מ"ז, ק—ר ; של"א, א—שלב, ג ; ודף קל"ט ע"ד, מלת „וישר".
397 עיין מ ב ח ר ו כ " ת כאן ; ג " ע , קפ"ב ע"ד.
398 ע"ל, בראשית, ב', ב' ; שמות, י"ב, ט"ו ; א ש כ " ה , קמ"ה, פ—צ ; מ ב ח ר ו כ " ת כאן; א " א, ענין שבת, פי"ח; ז כ ר ו ן ל ר א ש ו נ י ם, עמ' ס"ט, ועמ' קמ"ג ; ה צ ו פ ה ה צ ר פ ת י , מ"ד, עמ' קע"ד ; ה ר ב ע ו ן ה א ג ג ל י , י"ח, עמ' תרי"ט.
399 ע"ל, ויקרא, כ', י"ב; א ש כ " ה, שכ"ב, מ ב ח ר ו כ " ת כאן; ג " ע, סדר נשים, ס"ט; א " א , קנ"ז ע"ב.
400 בראשית, ל"ח, י'. 401 עיין ג " ע, קנ"ט ע"ג ; א " א, קנ"ז ע"ד.
402 ירו', יבמות, ב"א, ה"ו (ד"ג ע"א).

ט׳. „מפורש בחברי קבלה״. עיין מ ב ח ר, שהביא ב׳ השטות.

כ״ו, י״ד. „למת, לצרכי מת״. זה כדחז״ל, ומ״ש „וי״א לע״ז״, היא דעת בעל העושר[404].

ל׳, י׳. זה אחד מהכתובים שהקראים מונים בהם את המאמינים בתשבע״פ — עיין כ״ת[405] שכתב: „ואם על פה מסורים מה צורך ההגיון לנביא וחוזה, והלא כתוב „הכתובה בספר התורה הזה״, אם כן לא נאמין שיש מצוה על פה מסורה, ואינה כתובה בספר התורה״. ו ב כ״ת כאן כתב: „וחקותיו הכתובה. כל אחת ולא האמורה כדעת בעלי הקבלה על תורה שבע״פ״. ו ה מ ב ח ר קיצר כדרכו: „הכתובה. ולא האמורה בע״פ״. ועל טענת א״ע השיבו הקראים, שפירוש התורה „הוא יוצא מכח מאמריה ולא תצטרך לזולתה״[406]. וכידוע עשו הקראים ידיעת לה״ק אחד מעקרי אמונתם[407].

ל״ב, י״ד. „וחלב צאן. לולא הקבלה היה זה הכתוב חזוק לדבר החלב שהזכרתי במקומו״. דבריו מוסבים על „חלב כרים״; וע״ל, ויקרא, ז׳ כ׳, שטען להקראי כי אם נרדוף אחרי הכתוב, לא נמצא איסור חלב רק בבהמת שלמים, — והוסיף כאן, שלולא הקבלה, היינו מביאים ראיה מפ״ז, שחלב חולין מותר.

ל״ג, ג—ד. „ישא מדברתיך. כי הם ילמדו התורה והם המעתיקים על תורה שבע״פ... תורה צוה לנו משה, זהו שישא ויאמר דור לדור כך העתקנו מפי משה ירושה בידינו״. עיין ב מ ב ח ר ו כ״ת, שפירשו „ישא מדברתיך״ על עשרת הדברות, והרבו דברים להוכיח, ששני הפסוקים מוסבים על תורה שבכתב, והמעיין יראה, שאין כל ספק, שהתאמצו להשיב על דברי א״ע אלה — האיש אשר תלו בטחונם בו, וראו אותו כרבני מתחפש, וכפוסח על שתי הסעפים, פתאום הכזיב תוחלתם, בהכינו יסוד חדש משלו לאמתת תורה שבעל פה[408].

---

402 ע״ל, שמות, ב״ב, ט״ו; דברים, כ״ב, כ״ד; ועיין לעיל, במדבר, א׳ נ״א.

404 עיין בהגהות ט י ר ת כ ס ף ל מ ב ח ר כאן; ועיין ב כ״ת.

405 הקדמה, ג׳ ע״ב; ועיין ג״כ כ״ת, דברים, מ״א ע״א.

406 א״א, פ״ב ע״ב; ועיין ג״כ כ״ת בהקדמה שם.

407 עיין א ש כ״ה, ל״ג, ע; א״א, פ׳ ע״ד; וע״ל שמות, כ״ז י״ב.

408 עיין בהקדמת המאמר הזה.